

In Lelystad bestaat geen symboliek

AUTEUR Erik van Marissing

"In Lelystad bestaat geen symboliek," beweert Joris van Casteren in zijn boek *Lelystad* (2008). De stad is volgens hem gebouwd door praktische mensen die niets aan het toeval wilden overlaten: "In Lelystad bestonden geen onverwachte vormen die associaties oproepen." De auteur haalt jeugdherinneringen op aan Lelystad en omlijst deze met een gedegen journalistiek verslag over de geschiedenis, waarbij hij de zwakke plekken van de stadsplanning pijnlijk blootlegt.

Tijdens hun jeugd gooiden Van Casteren en zijn schoolvriend Wolfgang uit verveling ruiten in, lieten autobanden leeglopen, gooiden eieren naar winkelend publiek en stichtten brandjes. Ze werden daarbij geïnspireerd door het antivandalisme-project 'Lely-tjes Vandalen'. De hoofdmeester riep hen tot de orde: "In deze stad bestaat nog geen geschiedenis, jullie moeten die geschiedenis schrijven." Ook het stadsbestuur probeerde op allerlei manieren een positieve start te maken. Het opende het multifunctionele gemeenschapscentrum De Agora, waar elke Lelystedeling "zijn sociale en kulturele behoefte moest kunnen bevredigen om daarmee zijn persoonlijkheid beter te ontwikkelen," want in de kleine kale stad was volgens Van Casteren weinig te doen. Daarom werden er vele clubs opgericht, waarvoor de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders subsidie gaf of accommodatie regelde.

Terugkijkend constateert Van Casteren dat de goedbedoelde ideeën Lelystad uiteindelijk de das hebben omgedaan. In treffende bewoordingen schetst hij de toenemende problemen in de modelstad sinds eind jaren zeventig: de eerste inbraak, de eerste moord, jeugdbendes en woninguitzettingen. Ook bespreekt hij de komst van zigeuners en andere door bewoners als ongewenst beschouwde bevolkingsgroepen, zoals Surinamers en Vietnamezen. In de jaren tachtig werd het absolute dieptepunt bereikt. De Mobiele Eenheid kwam eraan te pas om skinheadjongeren in bedwang te houden, nadat hun clubhuis wegens drugoverlast was gesloten. Er werd veelvuldig brandgesticht, en er werden steeds meer roofovervallen gepleegd. "Op het Horecapleintje werd bijna wekelijks geschoten of gestoken." De Centruumpartij trad toe tot de gemeenteraad en in 1986 wees een imago-onderzoek uit dat slechts zes procent van de Nederlanders een positief beeld van Lelystad had.

Waarom is Lelystad niet geworden wat het had moeten zijn? Ten eerste was het inpolderingsproject, zoals eind negentiende eeuw bedacht door Cornelis Lely, vooral een prestigeproject en het resultaat van ondemocratische besluitvorming. Ten tweede bleef de werkgelegenheid ver achter bij de voorspellingen. Een subsidieregeling die voor meer banen moest zorgen, leidde ertoe dat ondernemers zich vestigden, de subsidie dankbaar opstreken en vervolgens net zo snel weer vertrokken. Met het vertrek van de Rijksdienst voor de IJsselmeer-

polders gingen bovendien meer dan duizend arbeidsplaatsen verloren. Ook de beoogde bevolkingsgroei bleef uit. Mensen die naar de polder wilden, vestigden zich liever in Almere. Om toch een hoger inwonertal te bereiken, liet Lelystad mensen binnen die vanwege hun problematiek in andere steden geweerd werden. Het gevolg was een oververtegenwoordiging van mensen met psychische problemen. Een huisarts stelde een opmerkelijke diagnose: "Misschien zijn al die blokkendozen wel net iets te keurig in elkaar gezet. Een overdosis aan stedenbouwkundige logica kan ook tot een planologieneurose leiden." "Het begon allemaal zo veelbelovend," aldus een bewoner van het eerste uur. "Iedereen zei: 'we gaan het heel anders doen dan op het oude land. Samen op basis van gelijkheid. Geen sociale grenzen, geen verzuiling.' Na een paar jaar was het over en hadden we de oude patronen te pakken."

"Een overdosis stedenbouwkundige logica kan tot planologieneurose leiden."

Toen men in 1951 met de bouw van de negentig kilometer lange dijk rond Oostelijk Flevoland begon, was Lelystad het onbetwiste symbool van planologische vooruitgang. De eerste bewoners waren pioniers van de nieuwe wereld. Ruim vijftig jaar later zien we dezelfde ideologische taal terugkomen in het vorig jaar verschenen rapport *Samen werken met water*: "De uitdagingen waar Nederland de komende eeuwen voor staat, hebben niet in de eerste plaats het karakter van een bedreiging, maar bieden juist ook nieuwe perspectieven." Het is te hopen dat men deze nieuwe perspectieven op waarde weet te schatten en niet dezelfde fout maakt als de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders, want juist nieuwe perspectieven en ideeën deden Lelystad uiteindelijk de das om en vormen misschien wel een grotere bedreiging dan het water. *Lelystad* vormt een mooie combinatie van een journalistiek onderzoeksverslag en persoonlijke jeugdherinneringen. Met herkenbare en boeiende beschrijvingen wordt een prachtig beeld geschetst van het ontstaan van Lelystad en de ontwikkelingen die zij heeft doorgemaakt, waarbij de auteur de idealen genadeloos weet te spiegelen aan de werkelijkheid. Het is een aanrader voor iedereen die is geïnteresseerd in de sociogenese van nieuwe steden en het spanningsveld tussen ruimtelijke planning en het alledaags gebruik van stedelijke ruimte.

Casteren, J. van (2008) *Lelystad*. Amsterdam: Uitgeverij Prometheus. ISBN 9789044612172.